

Msr Danijela Glušac, doktorand

*Univerzitet u Novom Sadu,
Pravni fakultet u Novom Sadu
e-mail: danijela.vps@gmail.com*

SRBIJA I GDPR – DOKLE SMO STIGLI?

Apstrakt:

Evropska unija pridaje veliki značaj zaštiti podataka ličnosti, na šta ukazuju brojni akti, kojima se danas ovo dinamično područje uređuje, a koji predstavljaju okosnicu za usklađeno delovanje nacionalnih tela u ovoj oblasti. Pristupanja EU je jedna od ključnih odrednica zemalja sa ovih prostora. Na ovom putu, od njih se očekuje da u domaće zakonodavstvo, javne mere i institucije uključe ciljeve i mere koji su definisani zajedničkim strateškim dokumentima EU. U radu se akcenat stavlja na Opštu uredbu o zaštiti podataka (GDPR), koja donosi najviše standarde zaštite podataka, koji su u velikoj meri i do sada bili proklamovani, ali nisu do sada nikada na ovakav način primenjivani. U skladu sa aktuelnim tendencijama u pravu Evropske unije, pored analize pojedinih odredbi GDPR-a, posvećena je pažnja pitanjima zaštite ličnih podataka u pravu EU. Stoga se u radu, najpre, daje kratak prikaz zaštite podataka u pravu EU. Zatim se, u kontekstu novog Zakona o zaštiti o zaštiti podataka o ličnosti Republike Srbije iz 2018. godine, analiziraju izazovi usklađenosti sa navednom uredbom. Polazi se od normativnog kompleksa sa specifičnostima i karakteristikama ove teme.

Ključne reči: *Zaštita podataka o ličnosti, GDPR, Evropska unija, usklađivanje, zakon.*

UVOD

Još je davne 1849. godine Viktor Igo promovisao termin „Sjedinjene države Evrope“, čime je označio cilj kojim bi trebalo da teži svaka evropska država, ali to je bio samo ideal, koji je osporen tragičnim sukobima na evropskom kontinentu, tokom prve polovine dvadesetog veka. Ideja o ujedinjenju živela je samo u delima poznatih filozofa, dok se nije iskristalisala u politički projekat i postala dugoročan politički cilj zemalja-članica Evropske zajednice. Posle Drugog svetskog rata dolazi do pojave brojnih regionalnih ekonomskih integracija. Mnoge su se tokom vremena ugasile, neke su tokom devedesetih godina ponovo zaživele, kao rezultat novih međunarodnih ekonomskih odnosa i tendencija.¹ Najvažniji razlozi za formiranje

1 Radosavljević, D., Matijević, N. (2009). Evropska unija - razvoj, institucije, proširenje, Novi Sad, Fakultet za pravne i poslovne studije. str. 9.

Evropske unije su želja za prevazilaženje neprijateljstva između Nemačke i Francuske, kao i želja za ekonomskim napredovanjem. Takođe, postojala su tri izvorna prioriteta za stvaranjem Evropske unije: posleratna ekonomska rekonstrukcija, želja za sprečavanjem nacionalizma koji bi ponovili sukobe, kao i potreba za sigurnošću od posledica hladnog rata.² Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ) je pre Hladnog rata bila jedna od retkih zemalja koja je imala ugovorni odnos sa tadašnjom Evropskom ekonomskom zajednicom, te je u tom položaju bila u povoljnijem položaju nego ostale socijalističke zemlje, koje su tada krenule putem transformacije. Sve je ukazivalo na to da će i Srbija devedesetih godina 20. veka ući u Evropsku ekonomsku zajednicu, ali u tom periodu Srbiju su pogodile različite sankcije, ratovi, te nije bilo odnosa sa Evropskom unijom. Nakon petooktobarskih promena 2000. godine započinje najnovija faza u odnosima sa Evropskom unijom. Saradnja Srbije sa Evropskom unijom od tada dobija novu političku dimenziju, u koju spadaju politički kontakti koji su održavani u kontinuitetu. Proces stabilizacije i pridruživanja Srbije Evropskoj uniji formalno je započeo 2001. godine osnivanjem Zajedničke konsultativne radne grupe, kao mehanizam koji je trebalo da omogući Evropskoj komisiji i Srbiji o Crnoj Gori da sagledaju situaciju u velikim oblastima. Na sastancima Zajedničke konsultativne radne grupe usvajane su zajedničke preporuke, te su razmatrane političke i ekonomske reforme, regionalna saradnja. U periodu od jula 2002. godine do jula 2003. godine održana su tri nezavisna sastanka predstavnika Komisije Evropske unije i predstavnika država – članica. Na ovim sastancima se ocenjivalo stanje reformi i definisani su planovi za dalje aktivnosti u Procesu stabilizacije i pridruživanja. Odnose Evropske Srbije i Crne Gore i Evropske unije karakterisao je kontinuitet političkog dijaloga na visokom nivou. Posebno je značajno angažovanje Evropske unije u procesu redefinisavanja odnosa Srbije i Crne Gore. Međutim, na neformalnom sastanku u septembru 2004. godine, zabeleženo je zaostajanje Srbije i Crne Gore u procesu stabilizacije i pridruživanja u odnosu na ostale zemlje Zapadnog balkana zbog teškoća u usaglašavanju ekonomskih sistema Srbije i Crne Gore. Početkom 2005. godine intenzivirani su pregovori između Srbije i Crne Gore i Evropske unije oko ispunjenja političkih uslova za otpočinjanje pregovora za zaključenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Srbije i Crne Gore Evropskoj uniji. Nakon ispunjenja određenih političkih uslova, Evropska komisija je 12. aprila 2005. godine usvojila Izveštaj o spremnosti Srbije i Crne Gore za pregovore o zaključivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Komisija je naložila Savetu da započne pregovore, uzimajući u obzir ispunjenje preostalih obaveza. Međutim i pored obimne zakonodavne strukture Narodne skupštine Republike Srbije, kao i velikog napora u sprovođenju reformi, Evropska komisija je 3. maja 2006. godine donela odluku o obustavi pregovora o zaključenju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom, do konačnog ispunjenja spornih obaveza. Evropska komisija je bila veoma uključena u sprovođenje referendumskog procesa u Crnoj Gori 21. maja 2006. godine. Većina Crne Gore se izjasnila za nezavisnost i Skupština Republike Crne Gore je 3. juna 2006. godine donela Deklaraciju o nezavisnosti. adnje u vidu humanitarne pomoći, pomoći za nezavisne medije,

2 McCormick, J. (2010). Razumjeti Evropsku uniju, Zagreb, Zagrebačka škola ekonomije i menadžmenta. str. 45.

sudstvo, demokratizaciju. Od 2000. godine ideja ulaska Srbije u Evropsku uniju bila je neupitna, jer je iskustvo ložeg života, izolacije jednostavno to i nametalo. Tome treba dodati i spoljnopolitičke ciljeve: uspostavljanje saradnje sa velikim centrima moći, razvoj odnosa sa susedima u regionu, poboljšanje pozicije u svetu, uspostavljanje specijalne veze sa drugim zemljama kako bi se ostvarili unutrašnji ciljevi poput: ekonomske tranzicije, otplaćivanje duga, smanjenje nezaposlenosti. Nakon petooktobarskih promena 2000. godine započinje najnovija faza u odnosima sa Evropskom unijom. Saradnja Srbije sa Evropskom unijom od tada dobija novu političku dimenziju, u koju spadaju politički kontakti koji su održavani u kontinuitetu. Proces stabilizacije i pridruživanja Srbije Evropskoj uniji formalno je započeo 2001. godine osnivanjem Zajedničke konsultativne radne grupe, kao mehanizam koji je trebalo da omogući Evropskoj komisiji i Srbiji o Crnoj Gori da sagledaju situaciju u velikim oblastima. Na sastancima Zajedničke konsultativne radne grupe usvajane su zajedničke preporuke, te su razmatrane političke i ekonomske reforme, regionalna saradnja. U periodu od jula 2002. godine do jula 2003. godine održana su tri nezavisna sastanka predstavnika Komisije Evropske unije i predstavnika država – članica. Na ovim sastancima se ocenjivalo stanje reformi i definisani su planovi za dalje aktivnosti u Procesu stabilizacije i pridruživanja. Odnose Evropske Srbije i Crne Gore i Evropske unije karakterisao je kontinuitet političkog dijaloga na visokom nivou. Posebno je značajno angažovanje Evropske unije u procesu redefinisanja odnosa Srbije i Crne Gore. Međutim, na neformalnom sastanku u septembru 2004. godine, zabeleženo je zaostajanje Srbije i Crne Gore u procesu stabilizacije i pridruživanja u odnosu na ostale zemlje Zapadnog balkana zbog teškoća u usaglašavanju ekonomskih sistema Srbije i Crne Gore. Početkom 2005. godine intenzivirani su pregovori između Srbije i Crne Gore i Evropske unije oko ispunjenja političkih uslova za otpočinjanje pregovora za zaključenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Srbije i Crne Gore Evropskoj uniji. Nakon ispunjenja određenih političkih uslova, Evropska komisija je 12. aprila 2005. godine usvojila Izveštaj o spremnosti Srbije i Crne Gore za pregovore o zaključivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Komisija je naložila Savetu da započne poregovore, uzimajući u obzir ispunjenje preostalih obaveza. Međutim i pored obimne zakonodavne strukture Narodne skupštine Republike Srbije, kao i velikog napora u sprovođenju reformi, Evropska komisija je 3. maja 2006. godine donela odluku o obustavi pregovora o zaključenju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom, do konačnog ispunjenja spornih obaveza. Evropska komisija je bila veoma uključena u sprovođenje referendumskog procesa u Crnoj Gori 21. maja 2006. godine. Većina Crne Gore se izjasnila za nezavisnost i Skupština Republike Crne Gore je 3. juna 2006. godine donela Deklaraciju o nezavisnosti.³ Evropski savet je 1. marta 2012. doneo odluku da Srbiji dodeli status kandidata za članstvo u Evropskoj uniji. Pregovori Republike Srbije o članstvu u Evropskoj uniji zvanično su otpočeli 21. januara 2014. godine u Briselu, Prvom međuvladinom konferencijom o pristupanju Srbije Evropskoj uniji, na kojoj su razmenjeni stavovi između predstavnika Evropske unije i Srbije, predstavljen je Pregovarački okvir Evropske unije, Pregovarački tim Republike Srbije i kalendar sastanaka Međuvladine konferencije po pregovaračkim poglavljima. Međuvladina

3 (Radosavljević, Matijević, 2009, op.cit. str. 134-138)

konferencija može se sastajati u političkom formatu, ili na tehničkom ili ekspertskom nivou. Dinamika otvaranja i zatvaranja 35 pregovaračkih poglavlja u koja su podeljene pravne tekovine Evropske unije, a samim tim i dužina trajanja pristupnih pregovora zavisice od izveštaja sa skrininga i od nivoa usklađenosti domaćeg zakonodavstva sa komunitarnim tekovinama Evropske unije, kao i od sposobnosti Srbije za daljim usklađivanjem.

PRAVO NA ZAŠTITU PODATAKA I PROPISI EVROPSKE UNIJE

U sadašnjem vremenu razvoj IT tehnologija donosi i prednosti, ali i nedostatke, koji se ogledaju u zloupotrebi podataka. Ovim pitanjem bave se različiti stručnjaci, iz svih vrsta nauka, a pitanjem zaštite podataka bave se različiti profili, a za potrebe ovog rada bavićemo se zaštitom sa pravne strane. Imati sve podatke i informacije o pojedincu od njegove lokacije, opredeljenja, imovinskog, zdravstvenog i emotivnog stanja otvara pitanje zaštite pojedinaca od nepoželjne obrade podataka, odnosno da zaštititi interese pojedinaca koje su u vezi sa njegovim podacima. S obzirom na to da je zaštita podataka ljudsko pravo „Niko se ne sme izložiti proizvoljnom mešanju u privatni život, porodicu, stan ili prepisku, niti napadima na čast i ugled. Svako ima pravo na zaštitu zakona protiv ovakvog mešanja ili napada.“⁴ Prema članu 8 Evropske konvencije o zaštiti ljudski prava i sloboda „Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i zdravstvenog života, doma i prepiske.“ Povelja Evropske unije o osnovnim pravima usvojena 2000. godine i izmenjena 2007. godine članom 8 definiše zaštitu podataka ličnosti 1. Svako ima pravo na zaštitu podataka o svojoj ličnosti. 2. Takvi podaci moraju biti obrađeni pošteno za (unapred) određenu svrhu i na osnovu informisanog pristanka osobe ili na nekom drugom legitimnom osnovu uređenom zakonom. Svako ima pravo da pristupi prikupljenim podacima o svojoj ličnosti i ima pravo da zatraži njihovu ispravku. 3. Postupanje po ovim pravilima je pod kontrolom nezavisnog organa. U cilju jačanja i ujednačavanja zaštite pojedinaca u vezi sa obradom ličnih podataka unutar Evropske unije i zaštite kretanja takvih podataka izvan EU, usvojena je nova Opšta uredba o zaštiti podataka (GDPR) - Uredba (EU) 2016/679 o zaštiti fizičkih lica u odnosu na obradu podataka o ličnosti i o slobodnom kretanju takvih podataka i o stavljanju Direktive 95/46/EZ van snage od 27.04.2016. godine koja je stupila na snagu 25.5.2018. godine. Iako se odnosi na engleski naziv, General Data Protection Regulation, GDPR je skraćenica koju ćemo koristiti u ovom tekstu, budući da je u tom obliku već u širokoj upotrebi kod nas. GDPR je zamenila Direktivu 95/46/EZ⁵ čije odredbe su zastarele zbog stalnih tehnoloških promena i neujednačene primene Direktive u zemljama članicama EU.⁶

4 Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Generalna skupština UN, 1948, član 12.

5 Directive 1995/46 of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, Journal of the European Union, 1995/L281.

6 Dix, A. (2013). The Commission's Data Protection Reform After Snowden's Summer. EU Data Protection Reform: Opportunities and Concerns, Vol. 5, (2019. Mart 31) Preuzeto

GDPR je, između ostalog, posledica debate o potrebi bolje zaštite privatnosti korisnika usluga IKT, koja je već duži vremenski period aktuelna u EU.⁷ Ta debata je dobila jak podsticaj nakon presude u čuvenom slučaju pred Evropskim sudom pravde C-362/14 (Max Shrems vs Data Protection Commissioner). Postupak je pokrenuo tadašnji student prava, državljani Austrije Maks Šrems (Max Schrems), a zbog toga što je smatrao da američki gigant Facebook prikuplja nesrazmerno veliku količinu podataka evropskih korisnika što nije saglasno sa Poveljom EU o osnovnim pravima. Krajnji rezultat ovog postupka je bio da je presudom suda stavljen van snage dotadašnji sporazum EU i SAD o uzajamnom transferu ličnih podataka (tzv. Safe Harbor). Primarni cilj GDPR-a je zaštita građana i povratak kontrole pojedinca nad njihovim ličnim podacima, kao i stvaranje regulatornog okruženja jednostavnijeg za međunarodno poslovanje. U celoj EU primenivaće se usklađen pristup zaštiti ličnih podataka koji se odnose na njega, obaveštavanje o povredi ličnih podataka, tehničke i organizacione mere zaštite podataka, procena učinka na zaštitu podataka, algoritamska transparentnost, automatizirane odluke i profilisanje. Naime, radi se o vrlo složenom pravnom tekstu, koji ima globalne efekte, koji već sada utiče kako na pojedince tako i na velike kompanije poput Facebook⁸ i Google. Industrija 4.0 ide korak dalje, obećava eksponencijalni rast i zamućuje granice „fizičkog, digitalnog i biološkog sveta, utičući na sve discipline, ekonomije i industrije, pa čak i osporavajući ideje o tome šta znači biti čovek.“⁹ Industrija 4.0 ne bi bila moguća bez upotrebe velikih količina podataka u poslovanju. Posebno su značajni oni podaci koji nastaju tokom upotrebe svih raspoloživih digitalnih rešenja. Obrada podataka se vrši sa ciljem kreiranja novih vrednosti, koje mogu da pomognu da odluke u okviru organizacije budu smislenije, da optimizuje i poboljša

sa <https://www.ceps.eu/system/files/article/2013/10/Forum.pdf>

7 Neotokracija (2018). GDPR: Još 9 meseci do početka primene (2019. Mart 31) Preuzeto sa <http://www.telekomunikacije.net/gdpr-jos-9-meseci-do-pocetka-primene/>

8 Federalna trgovinska komisija (FTC) zvanično je potvrdila 24.7.2019. godine da je Facebook pristao da plati rekordnu kaznu od 5 milijardi dolara zbog narušavanja privatnosti korisnika a u vezi skandala sa britanskom firmom Cambridge Analytica. Pored kazne od više milijardi dolara, kompanija je prihvatila i dvadesetogodišnji ugovor kojim se obavezuje da će ojačati svoju politiku privatnosti podataka. Sporazum zahteva od Facebooka da napravi neke velike strukturne promene, koje će kompaniju, odnosno njene rukovodioce, učiniti odgovornim za odluke koje donose o privatnosti i podacima korisnika. Prema FTC-u, Facebook je u više navrata obmanjivao korisnike o podešavanjima kako bi menjao njihove preferencije privatnosti kršeći naredbu FTC-a iz 2012. koja je zahtevala od društvenih mreža da dobiju eksplicitnu saglasnost korisnika za deljenje njihovih ličnih podataka. Novopredloženi organizacioni okvir će pokriti ne samo Facebookovu društvenu mrežu, već i servise u vlasništvu kompanije, uključujući WhatsApp i Instagram. (Informacija (2019). Facebook pristao na rekordnu kaznu od 5 milijardi dolara i 20-ogodišnji program kontrole privatnosti (2019 Jul 26) Preuzeto sa <https://www.informacija.rs/Drustvene-mreze/Facebook-pristao-na-rekordnu-kaznu-od-5-milijardi-dolara-i-20-ogodisnji-program-kontrole-privatnosti.html>)

9 (Schwab, K. (2016). World Economic Forum, The Fourth Industrial Revolution (2019. Mart 31) Preuzeto sa <https://www.weforum.org/about/the-fourth-industrial-revolution-by-klaus-schwab>

postojeće procese, ili da predvidi nova stanja i dešavanja. Zbog ograničenog obima rada u istom će biti predstavljen normativni okvir zaštite podataka ličnosti u pravu Evropske unije i Republike Srbije sa pregledom najznačajnijih rešenja i kritičkim osvrtom na neka od njih.

OPŠTA UREDBA O ZAŠTITI PODATAKA (GDPR)

Osnovni cilj Uredbe¹⁰ je da se obezbedi poštovanje osnovnih prava i sloboda, a posebno poštovanje privatnog i porodičnog života, komunikacije, zaštite ličnih podataka, sloboda mišljenja, veroispovesti, sloboda izražavanja i informisanja, sloboda preduzetništva, pravo na efikasan pravni lek i pošteno suđenje, kao i pravo na kulturnu, versku i jezičku različitost. Uredba će obezbediti pravnu sigurnost i transparentnost, kao i jednaki nivo prava, obaveza i odgovornosti pojedinaca i institucija koje vrše obradu ličnih podataka, kao i jednake sankcije u svim državama članicama EU. Uredba se ne odnosi na obradu ličnih podataka povezanu sa nacionalnom bezbednošću, pitanjima zajedničke spoljne i bezbednosne politike EU i sa obradom ličnih podataka u svrhu sprečavanja i otkrivanja krivičnih dela, ali se odnosi na obradu ličnih podataka koje obavljaju institucije i organi EU.¹¹ Ova materija predmet je jednog drugog propisa.¹² GDPR se takođe ne primenjuje na obradu podataka o ličnosti koju vrši fizičko lice prilikom isključivo lične ili kućne aktivnosti. Primer ovakve obrade je telefonski imenik ili podsetnik za rođendane. Posebni režim pravila odnosi se na slučajeve obrade podataka u svrhu arhiviranja u javnom interesu, naučnog ili istorijskog istraživanja, kao i u statističke svrhe, kao i kada je u pitanju ostvarivanja prava na pristup informacijama, ili uopšte odnos

10 Unicredit Banka je prva koja je kažnjena za kršenje pravila koja se odnose na GDPR u Rumuniji. Banka je dobila kaznu u vrednosti od 130.000 evra, nakon što je Nacionalno nadzorno telo istražilo korišćenje ličnih podataka. Sankcija je primenjena na Unicredit Bank SA kao rezultat neuspeha u primeni odgovarajućih tehničkih i organizacijskih mera, kako u određivanju sredstava za obradu tako i samih operacija obrade, kako bi se efikasno sprovedla načela zaštite podataka, kao što je svođenje podataka na minimum i integrisanje potrebnih mera zaštite u procesuiranju, kako bi se ispunili zahtevi GDPR-a i kako bi se zaštitila prava subjekata podataka. To je vodilo dokumentima koji sadrže pojedinosti o transakcijama, koje su dostupne on-line primaocima plaćanja, otkrivajući lični identifikacioni broj i adresu platioca (za situacije u kojima platiatelj izvršava transakciju s računa otvorenog u drugoj kreditnoj instituciji – spoljne transakcije i keš depoziti) i adresu platioca za situacije u kojima je platioc izvršio transakciju s računa otvorenog u Unicredit Banci – interne transakcije, za 337.042 ciljanih osoba, u razdoblju od 25. maja 2018. do 10. decembra 2018. godine. (SecuritySEE-magazin za bezbednost (2019). Prva kazna za GDPR: Nastradala banka (2019 Jul 26) Preuzeto sa <https://www.securitysee.com/2019/07/unicredit-banka-prva-kazna-za-gdpr/>)

11 Prlja, S. (2018). Pravo na zaštitu ličnih podataka u EU. Strani pravni život, 1, str. 86.

12 Videti Direktivu (EU) 2016/680 o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom podataka o ličnosti od strane nadležnih tela u svrhe sprečavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih dela ili izvršavanja kaznenih sankcija i o slobodnom kretanju takvih podataka

prava na zaštitu podataka o ličnosti i slobode izražavanja.¹³ GDPR u cilju stvaranja efikasnog sistema zaštite podataka definiše ko su učesnici u tom procesu: pojedinci čiji se podaci prikupljaju i obrađuju, institucije rukovaoaci koje prikupljaju i obrađuju lične podatke, spoljne institucije obrađivači kojima su rukovaoaci delegirali neke aktivnosti prikupljanja ili obrade podataka, ovlašćeno lice za zaštitu podataka koje je u organizaciji zaduženo da obezbedi usklađenost sa zahtevima GDPR, nadzorni organ za zaštitu podataka na nacionalnom nivou, Evropski odbor za zaštitu podataka kao organ na nivou EU zadužen za usklađivanje i tumačenje prava zaštite podataka.¹⁴ Da bi uopšte došlo do primene GDPR potrebno je ustanoviti i odgovoriti na pitanje stvarnog odnosno materijalnog područja primene GDPR. Uredba se primenjuje na obradu podataka o ličnosti koja se u celosti ili delimično obavlja automatski ili neautomatski, koja je snimljena u zbirci podataka ili je namenjena snimanju u zbirci podataka. U pogledu teritorijalnog važenja GDPR treba razlikovati dve situacije: kada se poslovno predstavništvo nalazi u EU. Uredba se primenjuje na obradu podataka o ličnosti u okviru aktivnosti osnivanja sedišta rukovaoaca ili obrađivača u Uniji, nezavisno od toga da li se obrada vrši u Uniji ili ne (čl. 3 st. 1 GDPR). Primer: Facebook koji ima svoje predstavništvo u Irskoj. Time što se predstavništvo Facebook-a nalazi na teritoriji EU dolazi do primene GDPR. Da li Facebook vrši obradu podataka u Irskoj ili SAD nije od značaja, da bi došlo do primene GDPR.¹⁵ „Značajne novine koje su uvedene kroz GDPR, a koje mogu imati uticaj i na poslovanje kompanija u Srbiji, koje ispunjavaju jedan od dva gore navedena uslova, ogledaju se u sledećem:

1. Uslovi i način davanja saglasnosti lica čiji se lični podaci obrađuju su sada striktnije regulisani, i podrazumevaju da pristanak treba da se dobije na nedvosmislen način, putem izjave ili jasne potvrde;
2. Prava lica čiji se lični podaci obrađuju su detaljnije regulisana, pa tako navedeno lice ima pravo da dobije potvrdu od obrađivača o tome da li se lični podaci koji se odnose na njega obrađuju i tom slučaju pravo na pristup ličnim podacima; pravo da bez nepotrebnog odlaganja dobije od obrađivača ispravku svih netačnih podataka koji se na njega odnose; pravo da od obrađivača zahteva brisanje ličnih podataka koji se na njega odnose, ukoliko je ispunjen neki od uslova propisanih GDPR (lični podaci nisu više nužni, lice povuče saglasnost usled čega ne postoji drugi osnov za dalju obradu, lice uloži prigovor, lični podaci su nezakonito obrađeni i dr.); pravo na prenos podataka; pravo na prigovor i dr.;
3. GDPR uvodi pseudonimizaciju kao obradu ličnih podataka na način da se lični podaci više ne mogu pripisati određenom licu čiji se podaci koriste, bez

13 Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti (2018). (2019. Mart 31) Preuzeto sa <https://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/prirucnik/GDPRQA.pdf>

14 Lambert, prema Diligenski, A., Prlja, D., Cerović, D. (2018). Pravo zaštite podataka GDPR, Beograd, Institut za uporedno pravo, str. 12.

15 Diligenski, Prlja, Serović, op.cit., str. 16

upotrebe dodatnih informacija, pod uslovom da se takve dodatne informacije drže odvojeno te da podležu tehničkim i organizacionim merama kako bi uspešno da se osigura da lični podaci ne mogu da se pripisu pojedinu čiji je identitet utvrđen ili se može utvrditi, enkripciju ličnih podataka kao proces pretvaranja podataka u nerazumljivu formu sa ciljem da se isti sakriju od neovlašćenih lica i da se, istovremeno, omogući pristup onima koji na to imaju pravo, kao i sertifikacija kao mehanizam zaštite podataka, pečata i oznaka za zaštitu podataka u svrhe dokazivanja da su postupci obrade u skladu sa GDPR;

4. Uvodi se obaveza obrađivača koji nemaju poslovno sedište u EU da moraju pisanim putem imenovati predstavnika u EU;
5. GDPR predviđa pravo na sudsku zaštitu u slučaju obrade podataka na način koji nije u skladu sa GDPR, predviđajući alternativnu mesnu nadležnost sudova za takvu vrstu sporova, uključujući, pored sedišta kontrolora odnosno obrađivača, i prebivalište lica čiji se podaci obrađuju, što bi značilo da srpske kompanije mogu biti tužene i pred sudovima EU i takve presude, nakon postupka priznanja, izvršavane na teritoriji Republike Srbije;
6. Kazne koje predviđa GDPR dosežu do iznosa od čak 20.000.000,00 EUR ili 4% ukupnih godišnjeg prihoda u prethodnoj finansijskoj godini.¹⁶

ZAŠTITA LIČNIH PODATAKA U SRBIJI

Da li Srbija treba da uskladi propise sa GDPR? Naravno, i razlozi su kako formalni, tako i suštinski. Formalni razlozi svode se na obaveze koje Srbije ima prema Evropskoj uniji i na obaveze koje je Srbija sama sebi nametnula. Naime, u svojstvu kandidata za članstvo u Evropskoj uniji Srbija je u obavezi da uskladi svoje zakonodavstvo sa pravnim tekovinama EU. Članom 81. Zakona o potvrđivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, sa jedne strane, i Republike Srbije, sa druge strane, iz 2008. godine¹⁷, Srbija se obavezala da uskladi svoje zakonodavstvo koje se odnosi na zaštitu ličnih podataka sa komunitarnim zakonodavstvom i ostalim evropskim i međunarodnim propisima o privatnosti, kao i da formira nezavisno nadzorno telo sa dovoljno finansijskih i ljudskih resursa kako bi efikasno nadzirala i garantovala primenu nacionalnog zakonodavstva o zaštiti ličnih podataka¹⁸ U Srbiji je novi propis o zaštiti podataka o ličnosti usvojen u novembru 2018. sa odloženom primenom od devet meseci, počev od avgusta 2019. godine.¹⁹ Tekst u najvećoj meri predstavlja

16 Opšta direktiva o zaštiti podataka (General data protection regulation – GDPR), 2018.

17 "Sl. glasnik RS – Međunarodni ugovori", br. 83/2008

18 Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti (2018). (2019. Mart 31) Preuzeto sa <https://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/prirucnik/GDPRQA.pdf>.

19 Zakon o zaštiti podataka o ličnosti ("Sl. glasnik RS", br. 87/2018.

adaptirani prevod GDPR-a kao i tzv. Policijske direktive (Direktiva EU 2016/680 o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom podataka o ličnosti od strane nadležnih organa u svrhe sprečavanja, istrage, otkrivanja ili progona krivičnih dela ili izvršavanja krivičnih sankcija i o slobodnom kretanju takvih podataka) koja uređuje obradu podataka o ličnosti od strane nadležnih organa u vezi sa krivičnim postupcima i pretnjama nacionalnoj bezbednosti. Stoga se može smatrati da su načela GDPR-a (i Policijske direktive) uvedena na domaći teren.²⁰ Zaključuje se da je Zakon je, možda čak i previše doslovno preneo GDPR u domaći poredak, što može da izazove probleme i brojne nedoumice u njegovoj praktičnoj primeni. U Zakon je uneta i Direktiva EU 2016/680 koje se tiče obrade podataka o ličnosti koju vrše organi javne vlasti u svrhe sprečavanja, istrage, otkrivanja i krivičnog gonjenja ili izvršenja krivičnih sankcija. Ovakva transpozicija dva inače obimna dokumenta EU je Zakon o zaštiti podataka o ličnosti „pretvorilo“ u prilično obiman, za čitanje zahtevan zakon, kroz koji se nekad i stručnjaci teško snalaze. Jedna od upadljivih razlika Zakona i GDPR-a je u znatno nižim novčanim sankcijama. Naime, Zakon predviđa dve kategorije novčanih kazni, jednu koju izriče sud u prekršajnom postupku čija je gornja granica dva miliona dinara i novčanu kaznu u fiksnom iznosu koju izriče Poverenik, a najviša takva kazna je fiksirana na iznos od 100.000 dinara. Primetan je veliki broj novih ovlašćenja Povereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, ali ne sadrži odredbe o prilagođavanju kapaciteta Poverenika uvećanim ovlašćenjima. Uz to, procedura za izbor novog Poverenika još nije započela te se postavlja pitanje načina primene novih zakonskih rešenja.²¹ Kao primedba se ističe i neadekvatan prevod pojedinih pojmova, koja će dovesti do problema u primeni. Izostavljeno je regulisanje pitanja kao što su video-nadzor, biometrija i važna pitanja u vezi sa postupkom zaštite prava pred Poverenikom. Nelogičnosti se odnose i na odredbe u vezi sa Centralnim registrom zbirki podataka koje su prestale da važe, a ne i obaveze rukovalaca koje su vezane za vođenje tih zbirki. Neke od najvećih zamerki upućene su članu 40, koji se smatra neustavnim, jer propisuje u kojim slučajevima može biti ograničeno pravo na privatnost i zaštitu podataka o ličnosti. U pitanju su situacije kao što su zaštita nacionalne i javne bezbednosti, odbrane, zaštita nezavisnosti pravosuđa, zaštita prava i sloboda drugih. Kao prednost novog Zakona se ističe višestruka zaštita prava, ali se uspostavlja sistem da više državnih organa raspravlja o istoj stvari, i time stvara bojazan da donesu međusobno različite odluke.

ZAKLJUČAK

Zaštita podataka o ličnosti je pitanje koje se usklađuje u procesu pristupanja Evropskoj uniji i u okviru Poglavlja 23 (Pravosuđe i osnovna prava), kao i Poglavlja 24 (Pravda, sloboda i bezbednost). Iako je Zakon o zaštiti podataka

20 Krivokapić, Đ., et al. (2019). Vodič kroz Zakon o zaštiti podataka o ličnosti i GDPR: tumačenje novog pravnog okvira, Beograd, Misija OEBS u Srbiji i Share Fondacija.

21 Danas (2019). Šta donosi uredba Evropske unije – GDPR? (2019. Mart 31) Preuzeto sa <https://www.danas.rs/drustvo/vladavina-prava/sta-donosi-uredba-evropske-unije-gdpr/>

ličnosti Republike Srbije u velikoj meri usvojio odredbe i rešenja iz GDPR-a, u nekim aspektima nije usklađen s GDPR-om, posebno onima koji su najvažniji za osiguravanje njegove praktične primene (kao što su kazne). Ostaje da se vidi da li će njegova efektivna implementacija biti postignuta ili će Srbija ostati iza zemalja EU u pogledu osnovnih prava na privatnost i zaštitu ličnih podataka. Činjenica je da GDPR u Srbiji nije direktno primenjiv jer kao takav nije deo srpskog pravnog sistema, ali isto tako je činjenica da se Zakon oslanja na principe GDPR i predstavlja jedan od koraka prilagođavanja u procesu pristupanja EU. Treba imati na umu da implementacijom GDPR nije završena zaštita podataka ličnoisti, već je neophodno da se ona kontinuirano odvija. Nažalost kod nas se često dešava da formalna usklađenost sa propisima EU, ostane neupotrebljiva. Stoga je važno da se iskoristi ovaj period od 9 meseci, koji je ostavljen do početka primene Zakona za pripremu privatnih kompanija i ostalih subjekata. Sam proces usklađivanja s GDPR će zahtevati usvajanje poslovnih strategija i administrativne promene, a to će biti praćeno visokim troškovima u relativno kratkom vremenskom periodu. Prvi od tih koraka je svakako detaljno upoznavanje sa odredbama GDPR i njenom praktičnom primenom. Tu svakako spada i obuka pravnika (sudija, tužilaca i drugih) ali i studenata pravnih fakulteta. Ovde ističemo primedbu da zbog zasterelosti kurikuluma studenti nisu upoznati sa novinama, te nakon završetka studija ukoliko se sami ne usavršavaju u ovim novim oblastima prava ostaju izvan okruženja.

Danijela Glušac, LL.M., PhD Student
*University of Novi Sad,
Faculty of Law in Novi Sad*

SERBIA AND GDPR – WHERE WE ARE?

Abstract:

The European Union attaches great importance to the protection of personal data, as indicated by numerous acts, which regulate today this dynamic area, and coordinate actions of national bodies in this field. Accession to the EU is one of the key determinants of countries in this area. On this road, they are expected to include targets and measures, defined in the EU's common strategic documents, in domestic legislation, public measures and institutions. In this paper, the emphasis is placed on the General Data Protection Act (GDPR), which brings the highest standards of data protection, which have been largely so far proclaimed, but have never been implemented in this way. In line with current trends in European Union law, in

addition to the analysis of certain provisions of the GDPR, attention has been paid to the issues of protection of personal data in EU law. Therefore, in the paper, firstly is given a brief overview of data protection in EU law. Then, in the context of the new Law on Protection of Personal Data Protection of the Republic of Serbia from 2018 are analyzed the challenges of compliance with the EU regulation. It starts from the normative complex with the specifics and characteristics of this topic.

Keywords: *personal data protection, GDPR, European Union, harmonization, law.*

L I T E R A T U R A :

1. Danas (2019). Šta donosi uredba Evropske unije – GDPR? (2019. Mart 31) Preuzeto sa <https://www.danas.rs/drustvo/vladavina-prava/sta-dono-si-uredba-evropske-unije-gdpr/>
2. Diligenski, A., Prlja, D., Cerović, D. (2018). Pravo zaštite podataka GDPR, Beograd, Institut za uporedno pravo.
3. Dix, A. (2013). The Commission's Data Protection Reform After Snowden's Summer, EU Data Protection Reform: Opportunities and Concerns, Vol. 5, 268-285. (2019. Mart 31) Preuzeto sa <https://www.ceps.eu/system/files/article/2013/10/Forum.pdf>
4. Informacija (2019). Facebook pristao na rekordnu kaznu od 5 milijardi dolara i 20-ogodišnji program kontrole privatnosti (2019 Jul 26) Preuzeto sa <https://www.informacija.rs/Drustvene-mreze/Facebook-pristao-na-rekordnu-kaz-nu-od-5-milijardi-dolara-i-20-ogodisnji-program-kontrole-privatnosti.html>
5. Krivokapić, Đ., et al. (2019). Vodič kroz Zakon o zaštiti podataka o ličnosti i GDPR: tumačenje novog pravnog okvira, Beograd, Misija OEBS u Srbiji i Share Fondacija.
6. McCormick, J. (2010). Razumjeti Evropsku uniju, Zagreb, Zagrebačka škola ekonomije i menadžmenta.
7. Neotokracija (2018). GDPR: Još 9 meseci do početka primene. (2019. Mart 31) Preuzeto sa <http://www.telekomunikacije.net/gdpr-jos-9-meseci-do-po-cetka-primene/>
8. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti (2018). (2019. Mart 31) Preuzeto sa <https://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/prirucnik/GDPRQA.pdf>
9. <https://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/prirucnik/GDPRQA.pdf>
10. Prlja, S. (2018). Pravo na zaštitu ličnih podataka u EU. Strani pravni život, 1, str. 89-99.
11. SecuritySEE-magazin za bezbednost (2019). Prva kazna za GDPR: Nastradala banka. (2019 Jul 26) Preuzeto sa <https://www.securitysee.com/2019/07/unicredit-banka-prva-kazna-za-gdpr/>

12. Radosavljević, D., Matijević, N. (2009). Evropska unija - razvoj, institucije, proširenje, Novi Sad, Fakultet za pravne i poslovne studije.
13. Schwab, K. (2016). World Economic Forum, The Fourth Industrial Revolution. (2019. Mart 31) Preuzeto sa <https://www.weforum.org/about/the-fourth-industrial-revolution-by-klaus-schwab> Tasić&Partners (T&P) (2018). Opšta direktiva o zaštiti podataka (General data protection regulation – GDPR). (2019. Mart 31) Preuzeto sa <http://tasiclaw.com/?p=2177&lang=SR>

Propisi

1. Direktiva EU 2016/680 o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom podataka o ličnosti od strane nadležnih organa u svrhe sprečavanja, istrage, otkrivanja ili progona krivičnih dela ili izvršavanja krivičnih sankcija i o slobodnom kretanju takvih podataka (OJ L 119, 4.5.2016).
2. Evropska konvencija o zaštiti ljudski prava i sloboda (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 1950).
3. Povelja Evropske unije o osnovnim pravima (OJ C 303, 14.12.2007).
4. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (Generalna skupština UN, 1948).
5. Uredba (EU) 2016/679 o zaštiti fizičkih lica u odnosu na obradu podataka o ličnosti i o slobodnom kretanju takvih podataka i o stavljanju Direktive 95/46/EZ van snage od 27.04.2016. godine (OJ L 119, 4.5.2016).
6. Zakon o potvrđivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica i Republike Srbije (Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori, 83/2008).
7. Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, Službeni glasnik RS, 87/2018.